

107734

INNENFOR: Disse sigøynerbarna var blant dem som slapp inn for å hedre ofrenes minne. Mange av slektningene til lille Ukasz Mirga (i.v.) ble drept i Auschwitz. Foto: ODD WENTZEL

UTENFOR: Ikke alle slapp inn på markeringen i Auschwitz-leirone. Mange sigøynere var blant dem som måtte følge høytlideligheten fra utsiden. Foto: NTB/AP

PRESIDENTEN KOMMER: Soldater bærer Polens krans inn til den offisielle seremonien i Auschwitz i går. I første rekke av følget ser vi helt til høyre fredsprisvinner Elie Wiesel ved siden av president Lech Walesa. Foto: NTB/AP

PARADE: Polske soldater paraderte forbi monumentet over den tidligere konsentrasjonsleiren Auschwitz Birkenau. Foto: NTB/AP

MINTES: Denne kvinnen var m

Tusener av lys fo

AUSCHWITZ (Dagbladet): På bildet til høyre bøyer kong Harald og president Lech Walesa hodet for å hedre minnet om de millioner som ble myrdet. De har begge lagt ned krans ved minnetavla mellom krematoriene og gasskamrene Auschwitz-Birkenau – den største og frykteligste dødsfabrikken.

Tusener var samlet for å minnes grusomhetene. I skinnegangen og i ruinene etter gasskamrene og krematoriene var det satt ut tusenvis av levende lys. Sirenene lød utover de flate landskapene, der brakker og piperester stikker opp. Det var isende kaldt i vinden, der lett snø begynte å dale ned.

Men mange sto utenfor gjerdet – de fleste av dem sigøynere. De holdt på å bli glemt, etter en politisk betent strid mellom polakker og jødiske talsmenn.

Med enheten som ble oppnådd i siste liten ble det en gripende høytidelighet.

Statsledere fra 30 land, flere tusen eks-fanger og andre interesserte deltok i markeringen av at det i går var 50 år siden styrker fra Den røde hær, under ledelse av den unge obersten Vasilij Petrenko, rykket inn og frigjorde Auschwitz.

Tidligere fanger fra 28 land fulgte den gripende høytideligheten. Blant dem var de norske eksfangene Blanche Major, Erling Bauck, Alf M. Knudsen og Robert Savonick.

Markeringen startet i hovedleiren Auschwitz I, med sitt makabre «Arbeidsmacht frei»-symbol over porten, og fortsatte i Birkenau, tre kilometer unna. Det var her nazistene gasset i hjel de fleste av de 1,5 millionene som fant sin død i Auschwitz-leirene.

Gripende ord

– Lukk øynene, og se de endeløse prosessjonene av dødsdømte kvinner, menn og

barn som stiger av togene som kommer om nettene. Lukk øynene, og hør de stille skrikene fra skrekkeslagne mødre og se tårene fra barna.

Med slike gripende ord mints nobelprisvinneren Elie Wiesel oppholdet i Auschwitz, der han mistet det meste av sin familie. Som leder av den amerikanske delegasjonen hadde han også med en spesiell appell fra president Bill Clinton.

Elie Wiesel gikk inn hovedporten og langs jernbansporene, der fangetransportene kom til Birkenau, sammen med president Walesa, presidenten i den israelske nasjonalforsamlingen Shimon Peres og den franske sosialministeren Simone Veil i spissen for prosessjonen i går formiddag. Veil, som er jøde, overlevde Auschwitz. Bak fulgte kong Harald, den nederlandske dronningen Beatrix og hennes tyske ektemann prins Claus, tsjekkernes president Vaclav Havel og de andre.

En demonstrativ forsoning mellom jødiske og polske ledere etter at markeringen i flere uker har vært truet av kaos og splittelse på grunn av striden mellom Wa-

Dagbladet
28/1-95

LA NED KRANS:

Kong Harald la ned krans på minnesmerket over de norske som mistet sine liv i dødsleirene. Polens president Lech Walesa med bøydd hodet til høyre på bildet.

Foto: NTB

i POLEN

HAROLD LUND

ed på å tenne det havet av lys som preget dodsleiren Auschwitz-Birkenau under gårdsdagens markering.

Foto: NTB/AP

er millioner døde

lesa og de jødiske organisasjonene om hvem som skulle få prege markeringen.

Endret talen

Walesa endret talene som han holdt i går, åpenbart etter press fra Wieset og truslerne fra framtrødende jøder om å holde seg borte fra gårdsdagens seremoni. I manuskriftet som ble delt ut til pressen før appellen under åpningsseremonien i Auschwitz i hadde Walesa ikke med ett ord om jødernes Holocaust. Under hovedtalen i Birkenau et par timer senere minnet han spesielt om nazistenes forsøk på å utrydde jøder og sigøynere som folk. Hadde han ikke gjort det, ville hele Auschwitz-markeringen kunne endte i en politisk skandale, 90 prosent av de døde i Auschwitz var jøder. Men samtidig ble millioner av polakker utryddet i leirene, av mishandling, tortur, sult og kulde.

– Oldemor, oldefar og mange andre av mine slektninger ble myrdet her. Vi kommer fra en liten by, Novi Tark, like i nærheten, sier sigøynergutten Ukasz Mirga (9) til Dagbladet.

Han tilhører den folkegruppa som har fått minst oppmerksomhet om sine lidelser. 20 000 sigøynere ble myrdet i Auschwitz, mange av dem etter makabre medisinske eksperimenter.

BEVEGET: Ekstangen Robert Savosnick (79) fra Trondheim hilste på kong Harald etter markeringen i Auschwitz i går.

Foto: NTB

Overlevende møtte kongen

KRAKOW (Dagbladet): – Nå har jeg mitt andre store 50-årsminne om frigjøringen fra nazi-tyranniet. Dette sa Robert Savosnick (79) – en av de 26 norske jødene som overlevde dodsleirene – da han i går ettermiddag fikk møte kong Harald.

Møtet skjedde da kongen kom tilbake til sitt hotell i Krakows gamleby etter at både han og Savosnick hadde deltatt i markeringen av 50-årsdagen for frigjøringen av Auschwitz-leirene.

For Robert Savosnick ble det et beveget øyeblikk. Ikke bare hadde

han sammen med sin kone Britha gjenopplevd minnene om den grufule tida i Auschwitz og senere i konsentrasjonsleirer i Warszawa og Dachau ved München. Men han husket også gledesdagene i 1945. For det var kong Haralds far, daværende kronprins Olav, som tok imot da Savosnick kom til Oslo.

– Han tok meg i handa og ønsket meg velkommen hjem til Norge, fortalte barnelegen fra Trondheim til de norske pressefolkene.

For å vise sin takknemlighet over at kong Harald hadde vært til stede for å ære minnet over ekstangens døde

norske kamerater, overrakte han monarken et eksemplar av boka han skrev, «Jeg ville ikke dø», med dedikasjon.

Robert Savosnick ble arrestert i Orkdal, der han var legestudent ved sykehuset, 26. oktober 1942. Han hadde sjansen til å stikke av, men gjorde det ikke av hensyn til sin gamle mor, som bodde alene etter at faren var tatt som gissel av tyskerne.

Etter en måned på Bredtvet i Oslo ble han ført om bord i fangeskipet «SS Donau aus Bremen» sammen med de fleste av de 767 norske jødene som ble deportert til Hitlers dodsleirer.